

ДОЛИНА КРАЉЕВА У ЕГИПТУ

Долина краљева се налази недалеко од древног града Тебе, некадашње престонице горњег Египта. Долина Бибан ал-Мулук или „капија краљева“ на западној обали Нила, место је где се налази славна некропола египатских владара од XVIII до XX династије (1570.-1070. године п.н.е.). Над њом се уздиже брдо Ал-Курн у облику пирамиде, која се често назива „круном Тебе“. Овде су до сада откривене 63 гробнице различите величине, од једноставних удубљења до сложених гробница са више од стотину одаја, у којима су сахрањивани владари из периода Новог краљевства, чланови њихових породица, као и повлашћени припадници племства. Цео комплекс Долине краљева, заједно са тебском некрополом, налази се на листи Светске културне баштине под заштитим UNESCO од 1979. године.

Долина краљева

Пуно име некрополе у давно време гласило је „Велика и величанствена некропола милиона година фараона, живота, снаге и здравља западно од Тебе” или скраћено „Велико место”.

Прича о Долини краљева почиње изненадном одлуком фараона Тутмеса I да одвоји своју гробницу од загробног храма. Осим тога, одлучио је и да не буде сахрањен у репрезентативном споменику, већ на недоступном и скровитом месту. Ова одлука прекинула је традицију дужу од седамнаест векова. Његов главни архитекта, Инени, ископао је гробницу унутар стене. Улаз у гробницу повезан је стрмим пролазом са просторијом у којој ће бити смештен саркофаг. Овакав план гробнице пратили су и фараони након Тутмеса I. На изградњи и украшавању гробница радили су становници оближњег села Деир ел-Медина које се налази између Долине краљева и оближње Долине краљица. Свакодневни живот ових радника насликан је у неким гробницама, описан у неким документима, а можда се овде и десио први забележени штрајк радника.

Тутанкамонова амајлија, тзв. „срце скарабеј“

Вечни починак Тутмеса I, као и већине фараона трајао је кратко. Упркос даноноћном надзору стражара, гробнице су пљачкане, а

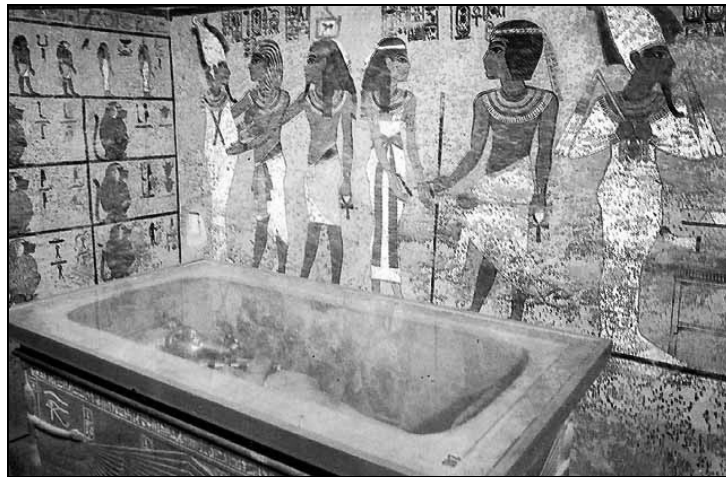
драгоценни предмети из њих одношени. Један од траженијих предмета била је амајлија која је полагана на срце мумије приликом сахрањивања фараона. У складу са египатском митологијом, ова амајлија, тзв. „срце скарабеј“ требало је да помогне фараону у тренутку када његови поступци судњег дана буду процењивани и омогући му вечни загробни живот.

Фараони на овом изолованом месту нису мирно почивали. За време слабе владавине Рамзесиде (владара деветнаесте и двадесете династије египатског Новог краљевства), некада моћан ауторитет свештеника Амона је умањен. Свештеници су остали посвећени преминулим краљевима. У намери да им обезбеде загробни мир, почели су да тајно премештају краљевске мумије са једног места на друго. Премештање мумија било је често, а мумија Рамзеса III премештана је чак три пута. Свештени Амона одлучили су да на једном месту сахране мумије фараона. На неприступачном месту, у планини Деир ел-Бахри ископали су пећину дубоку око дванаест метара. Дугачак ходник водио је у пространу одају. Током ноћи, осветљени бакљама, попут пљачкаша гробница, свештеници су пренели фараоне из њихових саркофага у новоископану просторију. Обележене мумије фараона, без одређеног реда су поређани у необележеној гробници. Ахмосе (Амозис I) оснивач осамнаесте династије, лежао је крај Тутмоса III, Рамзес II смештен је крај свог оца Сетија I. Тела четрдесетак великих владара лежала су у срцу планине готово три миленијума.

Ахмед Абд ел Расул, млади пљачкаш гробова, из села Курна, случајно је пронашао тајну гробницу 1875. године. Овај човек и његова браћа чували су тајну шест година. За то време обогатили су се тргујући предметима који су припадали краљевским мумијама. Тајна је откривена 5. јула 1881. године. Након дугог испитивања млади Арапин је одвео до улаза у ову скровиту гробницу Емила Бругша, тадашњег директора Египатског музеја у Каиру. Пар дана касније, мумије су спаковане и пренете на обалу Нила, где је чекао брод за Каиро. Када се прочуло да фараони напуштају своју вековну гробницу, становници долине су се окупили на обалама Нила. Они су овде одавали поштовање старим краљевима, мушкарци су пуцали из пушака, а жене су плакале.

Гробнице углавном личе једна на другу. Улаз је усечен у стену. Зидови, најчешће дугачког ходника са бројним нишама осликани су сценама из живота фараона и египатске религије. Ходник се спушта и вероватно симболизује силазак бога Сунца у подземни свет.

На крају ходника је просторија у којој је био смештен фараонски саркофаг. У гробницама често постоји и окно, за које неки сматрају да је требало да одводи вишак воде и спречи плављење гробнице, док неки мисле да су окна копана из магијских разлога. На зидовима се налазе и сцене из Књиге Земље, Књиге каверни и других религијских списа. Таваница загробне одаје често је осликана сценама из Књиге неба, у којој је описано путовање Сунца од заласка до поновног изласка. Изглед гробнице зависио је и од дужине фараонове владавине. У гробницама су се налазили и предмети који би требало да омогуће фараону удобан загробни живот. Било је ту предмета које је владар користио у свакодневном животу, али и предмета посебно израђених за загробни живот и магијске ритуале.

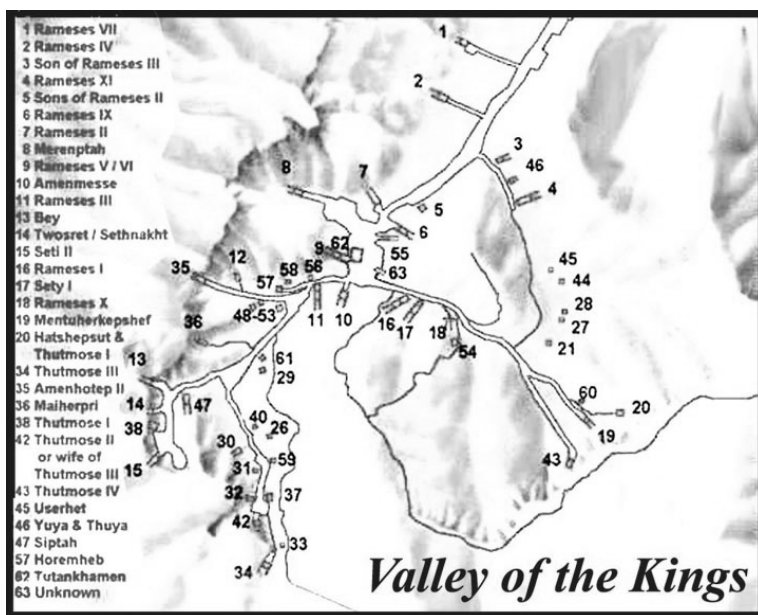
Унутрашњост Тутанкамонове гробнице

У гробницама су постојали и бројни одбрамбени механизми, лажне дворане и врата, ископане провалије и смртоносне замке. Све је то требало да обесхрабри пљачкаше гробница и осујети њихове намере, али их ништа од тога није зауставило у пљачкању драгоцености непроцењиве вредности.

Неке гробнице су скромних димензија, док су неке веома велике. Тако гробница грађена за синове Рамзеса II има око две стотине пролаза и просторија. Изградња гробнице почињала је убрзо по крунисању

фараона. Што је неки фараон дуже владао, гробница му је била већа и детаљније осликана.

Џон Гарднер Вилкинсон, један од оснивача египтологије, обележио је гробнице у долини и хронолошки поређао фараоне. Године 1827. Вилкинсон је гробнице обележио на једноставан начин - четком и фарбом уписао је слова KV (која представљају почетна слова енглеских речи "King's Valley" - Долина краљева) и број гробнице, почевши од најниже тачке у долини. Крећући се дуж главне стазе, обележио је гробнице са леве и десне стране, стигавши до петнаесте, да би потом обележио и гробнице дуж попречних стаза. До данас су обележене 63 гробнице, али нека ископавања тек предстоје.

Распоред гробница у Долини краљева

Озбиљнија истраживања Долине краљева трају готово три века. Међутим, бројни графити на грчком, латинском, феничком, ликијском, коптском и другим језицима на зидовима гробница сведоче да су их посећивали и антички туристи. Са сигурношћу је утврђено да су неки

графити написани у трећем веку пре нове ере. У то време било је познато једанаест гробница.

Наполеонова истраживања крајем осамнаестог века донела су открића неких гробница и карте са уцртаним локацијама гробницама. Европска истраживања трају током деветнаестог века, посебно охрабрена након Шамполионовог дешифровања хијероглифског писма.

У време истраживања Хауарда Картера, на почетку двадесетог века, Долина краљева већим је делом била истражена. Било је оних који су, попут Американца Теодора Дејвиса, сматрали да више нема неоткривених гробница. Картер се са тим није слагао и од 1917. године, претраживао је Долину краљева са намером да пронађе Тутанкамонову гробницу. До 1922. године, лорд Карнарвон је у истраживања уложио више од педесет хиљада британских фунти. Картер је истраживања вршио у троуглу између гробница Рамзеса II, Мернептаха и Рамзеса VI, убеђен да се ту налази Тутанкамонова гробница. У јутро 4. новембра 1922. године крај улаза у гробницу Рамзеса VI откривен је први степеник, а затим и свих дванаест који су водили до затвореног улаза у гробницу, запечаћену печатима чувара Долине краљева. Картер је поново покрио степенике и послао телеграм финансијеру истраживања, лорду Карнарвону. Лорд Карнарвон је у Луксор стигао са ћерком Евелин 23. новембра 1922. године. Ископавање је почело дан касније, да би 26. новембар постао, по сопственом признању, најважнији дан у животу Картера. Унутар гробнице пронађена је комплетна посмртна опрема Тутанкамона. Неки од најзначајнијих предмета античког света, пронађени у Тутанкамоновој гробници, данас се налазе у Египатском музеју у Каиру.

План Тутанкамонове гробнице је једноставан. Од улаза до предсобља води ходник дуг око девет метара. Лево од предсобља је просторија са намештајем и понудама, а десно је главна загробна просторија која је повезана са трезором. У гробници је пронађено око три и по хиљаде претежно златних предмета. То су златне кочије, кревет и бројни предмети који привлаче пажњу.

Пажњу привлачи велики саркофаг од црвеног кварцита у ком су била смештена три позлаћена дрвена ковчега. 12. фебруара 1924. године краном је подигнут блок гранита тежак око тону и по, који представља поклопац саркофага. Унутар саркофага био је дрвени ковчег украшен позлатом са уметнутим стаклом и полудрагим камењем, на ком је фараон приказан као бог Озирис. У овом ковчегу, који је отворен годину дана касније, био је други позлаћен и украшен ковчег на ком је

било ланено платно и венци цвећа. У њему је био и трећи ковчег од стотину десет килограма злата. Краљ је приказан са капом са кобром на челу, огрлицом са златним и керамичким перлама, док у рукама држи скиптар и бич, два симбола египатског краљевства. У овом ковчегу је била нетакнута мумија Тутанкамона, прекривена златом и драгуљима. Лице деветнаестогодишњег владара било је прекривено златном посмртном маском опточеном полудрагим камењем.

Златна маска Тутанкамонове мумије у Египатском музеју у Каиру

Управо је откриће гробнице овог фараона учинило славним. Била је то једина неопљачкана гробница која је крила велико богатство. Поставља се питање каква су богатства била скривена у гробницама моћнијих фараона.

Фараонске гробнице су фасцинантне. Осим Тутанкамонове гробнице, пажњу туриста заокупљају и гробнице Рамзеса I, Рамзеса II, Рамзеса III, Рамзеса IV, Рамзеса VI, Рамзеса IX, Хоремхеба, Аменхотепа II, Сетија I, Сетија II, Тутмоса III и других владара древног Египта. Истраживања Долине краљева трају и данас. У току је и пројекат картирања Тебе, који ће сигурно донети нека нова сазнања.

Данас, посета комплексу Долине краљева започиње у објекту у чијем је централном делу смештен тродимензионалан модел Долине краљева. У једном делу овог објекта се пројектује кратак документарни филм о открићу Тутанкамонове гробнице, коју и данас обавија вео мистерије. Из овог објекта туристи се превозе пар стотина метара до места одакле креће шетња кроз Долину краљева. Већина гробница није отворена за посету, отворено их је осамнаест. Туристи најчешће обилазе по три гробнице, док се за разгледање Тутанкамонове и Ајове гробнице наплаћују посебне улазнице. Туристичким водичима више није дозвољено да причају унутар гробница, а од посетилаца се очекује да у тишини прођу кроз гробницу. На тај начин штити се декорација на зидовима гробница. Сваку групу туриста која улази у гробницу прати локални чувар, док чувари стоје и испред улаза у гробницу. Фотографисање фото-апаратима и мобилним телефонима строго је забрањено у целом комплексу.

Прави љубитељи античког света не пропуштају прилику да посете Египат. Долина краљева, место на ком су почивали највећи владари Египта, један је од незаобилазних локалитета који привлачи туристе из целог света.

Алекса Попадић